

Authority and Power in the Medieval Church, c. 1000 – c. 1500, Thomas W. SMITH (ur.), Brepols, Turnhout, 2020., 412 str.

Izdavačka kuća Brepols potkraj 2020. godine izdala je zbornik radova *Authority and Power in the Medieval Church, c. 1000 – c. 1500* u kojem su sakupljena 22 rada medijevalistâ različitih užih specijalizacija. Zbornik je stoga podijeljen u pet tematskih cjelina. Uvodni dijelovi knjige su: »Contents« (7–9), »Acknowledgements« (11–12), »Abbreviations« (13–14), »List of Illustrations« (15–16) i »Introduction« (17–26), koji potpisuje profesor povijest u Školi Rugby Thomas William Smith. Knjiga je posvećena Barbari Bombi i Emiliji Jamroziak.

Prvi dio zbornika naslovljen je »Concepts of Papal Authority« (29–131) i sastoji se od četiri rada koji se bave teorijskim tumačenjem i jezičnim artikuliranjem papinskog autoriteta u srednjovjekovnoj Crkvi. Potpisnik prvog rada je povjesničar Ian Stuart Robinson, professor emeritus Trinity Collegea u Dublinu, a rad je naslovljen »*Privilegium Romanae Ecclesiae: The Language of Papal Authority over the Church in the Eleventh Century*« (29–65). Rad u kontinuitetu, bez naznačenih zasebnih dijelova, prikazuje terminološko oblikovanje papinskog autoriteta u tekstovima samih rimskih biskupa do uključivo Grgura VII., koji je u svom viđenju primata izjednačio poslušnost rimskom biskupu s pravovjerenjem vjernikâ i zakonitošću crkvene hijerarhije. Benedict Wiedeman, postdoktorand sa Sveučilišta u Cambridgeu, predstavlja čitateljima jezgrovit rad »*Papal Authority and Power during the Minority of Emperor Frederick II*« (68–77) u kojem želi istražiti temelj za namjesništvo što ga je vršio papa Inocent III. tijekom maloljetnosti cara Fridrika II. Temelj nalazi u posebnom odnosu Apostolske Stolice i Kraljevine Sicilije, koju Inocent III. naziva »*Ecclesiae patrimonium speciale*«. »*The Medieval Papacy and the Concepts of ‘Anti-Judaism’ and ‘Anti-Semitism’*« (79–107) rad je Rebecce Rist, profesorice srednjovjekovne povijesti na Sveučilištu u Readingu. Autorica rad otvara pitanjem: »Jesu li srednjovjekovni pape tijekom razdoblja koje nazivamo visoki srednji vijek (11., 12. i 13. stoljeće) protujudaistički¹ ili protužidovski, nisu li ili su, pak, oboje?« (prev. a.) Rad na skoro 30 stranica odgovara na spomenuto pitanje te dolazi do nijansiranog zaključka u kojem upozorava da je s iskustvom antisemitizma tijekom 20. stoljeća poprilično teško ući u svijet visokog srednjeg vijeka bez razumijevanja i vremena i njegovih protagonista. Posljednji rad tog dijela zbornika posvećen je mjestu i ulozi papâ i papinstva u rukopisima iz 13. stoljeća, a potpisuje ga Laura Cleaver, predavačica srednjovjekovne umjetnosti na Trinity Collegeu u Dublinu. Rad je naslovljena »*The Place of the Papacy in Four Illuminated Histories from the Thirteenth-Century England*« (109–131). Iščitavajući sedam korištenih rukopisa i donoseći čitateljima osam slika iluminacijâ (u crno-bijeloj tehnici), autorica zaključuje da je svaka »povijest« pisana s ciljem objašnjavanja aktualne društvene situacije »kao sastavnice božanskog plana« (prev. a.).

Drugi dio zbornika, pod naslovom »*Representatives of Papal Authority*« (133–180) sadrži četiri rada koja su posvećena papinskim poslanicima, tj. papinskim legatima. Prvi rad tog dijela zbornika je »*The Interface between Papal Authority and Heresy: The Legates of Honorius III in Languedoc, 1216–1227*« (135–144) autora T. W. Smitha, već spomenutog

¹ Pod pojmom »Anti-Judaic« autorica razumijeva protivljenje judaizmu kao religiji.

autora uvoda u ovaj zbornik. Rad započinje slikom koju autor preuzima iz opusa pape Honorija III.: »legati nose papinu masku« (prev. a.) nastojeći pokazati kakav bi trebao biti, u očima pape, ispravan odnos prema njegovim legatima diljem kršćanskog svijeta – trebali bi se prema njima odnositi kao prema samom papi. Južna Francuska je u pogledu odnosa prema papinskim legatima poprilično opasna jer je 1208. godine legat Inocenta III. ubijen nedaleko od Saint-Gillesa, a čak su se trojica legata izmijenila u Languedocu tijekom poprilično kratkog razdoblja, što svjedoči, prema autoru, o izazovnosti službe. Autor zaključuje da je »papinstvo bilo poprilično ovisno o prihvaćanju svog legitimiteta« ne bi li se održalo kao vidljiva glava sveopće Crkve u tadašnjem zapadnom kršćanstvu. Izvanredni profesor na Sveučilištu u Pečuhu Gábor Barabás sudjeluje u zborniku svojim radom »Papal Legates in Thirteenth-Century Hungary: Authority, Power, Reality« (145–158), kojim pred čitatelja stavlja nekoliko odabranih momenata mađarske povijesti iz kojih je vidljivo da su mađarski kraljevi bili poprilično učeni u pravnim pitanjima i da su znali vrlo vješto ne samo primati papinske legatate nego ih i tražiti, štoviše, u slučaju kralja Bele IV. tražiti i sami za sebe ovlasti papinskog legata *a latere* ne bi li spomenute ovlasti čim bolje iskoristili u ondašnjoj političkoj areni. Philipa Joanna Mesiano, studentica postdiplomskog studija na Sveučilištu u Kentu, svojim radom »Pope Alexander IV, King Henry III, and the Imperial Succession: Master Rostand's Role in the Sicilian Business, 1255–1258« (159–170) svraća pozornost na dosad ponešto zanemarenog aktera papinske diplomacije Rostanda Massona i njegovu ulogu u papinoj kontroli engleskog kralja tijekom njegova poslanstva 1255. – 1257. P. J. Mesiano zaključuje da je »sám papinski legat predstavljao izazov papinoj agendi na Siciliji« jer je Rostand djelovao kao »slobodni agent, imenovan i od kralja i od pape zahvaljujući njegovim vještinama upravitelja i pregovarača« (prev. a.). »Cardinal Gerard of Parma as Co-Ruler in the Kingdom of Sicily, 1285–1289« (171–180) rad je Jean Dunabin sa Sveučilišta u Oxfordu u kojem autorica pokazuje koja je i kolika je bila uloga kardinala Gerarda od Parme kao suvladara u Kraljevini Siciliji te koliko je upravo činjenica njegove crkvene službe i časti pridonijela akumulaciji financijskih sredstava potrebnih za fundiranje političkih pothvata u tadašnjoj Kraljevini.

»The Papacy and the East« (183–215) naslov je trećeg dijela zbornika u kojem se nalaze tri rada. Prvi rad tog dijela zbornika potpisao je pokojni *professor emeritus* Sveučilišta u Nottinghamu Bernard Hamilton, a naslovio ga je »The Power of Tradition: The Papacy and the Churches of the East, c. 1100–1300« (183–192). Zanimljivost koju autor iznosi u uvodu rada je ta da »prvi pregovori oko jedinstva [s razjedinjenim Crkvama Istoka] nisu bili plod papinske inicijative« (prev. a.). Autor zaključuje da je bio potreban prikladnije vrijeme, ali da je važno imati na umu islamsko okruženje u kojem spomenute Crkve Istoka žive i da sigurno nije jednostavno odlučiti se na korak bliže Petrovoj stolici u takvom ambijentu. »Politics and Power in Latin Efforts at Church Union, 1300–1360« (193–204) rad je Jamesa Hilla u kojem autor proučava moć kao »sposobnost provođenja željenog zahvata ili ostvarivanja namjeravanog događaja« (prev. a.) te je stoga moć u ovom radu moguće proučavati pomoću njezinih ishoda. Autor se posebno zadržao na pitanju crkvenog približavanja radi ostvarivanja vojne pomoći te je lakonski zaključio da je »papinska želja za crkvenim jedinstvom osujećena vlastitom ograničenom sposobnošću ostvarivanja izravnog djelovanja« (prev. a.). Mike Carr svojim radom »Modifications to Papal Trade Licences at the Avignon Curia« (205–215) želi pobliže proučiti molbe koje su papinskom

dvoru upućivali trgovci i plemići ne bi li bili oslobođeni papinskog embarga na trgovanje s muslimanima. Autor ističe da su od velike važnosti bile veze, kako one rodbinske tako i one prijateljske, ali i da je bilo potrebno mnogo vremena i novca ne bi li se dočekalo papinsko dopuštenje za trgovanje s muslimanima, premda se tekst konačnog dopuštenja ne podudara s tekstom same molbe jer je papa osobno mijenjao sadržaj, pokazujući i na taj način svoju vlast.

Pet radova tvori četvrti dio zbornika naslovljen »Cultures of Ecclesiastical Authority and Power« (217–284). Prvi rad tog dijela je »The Late Medieval Papal Chapel: A Culture of Power and Authority« (219–231) autora Matthewa Rossa u kojem se opisuje »jedan poseban čvor u mreži papinske moći i autoriteta koji su se protezali kasnosrednjovjekovnim Rimom (...) – papinska kapela« (prev. a.) i donosi usporednu analizu s engleskom kraljevskom kapelom tijekom 13. stoljeća. Istaknut je polagani prijelaz sa skupine u pravu verziranih klerikâ na kolegij profesionalnih glazbenikâ, koji je glazbom, »mogao izraziti ideje papinske moći i autoriteta« (prev. a.). Drugi rad, ponešto simpatičnog naslova »Dress to Impress: Jacques de Vitry's Clothing and Episcopal Self-Fashioning« (233–252), pred čitatelja stavlja plod naporâ Jana Vanderburieja, predavača kasnije srednjovjekovne povijesti na Sveučilištu u Leicesteru. Autor želi pokazati koliko se pozornosti tijekom 13. stoljeća pridavalo odjeći koju nose klerici, napose u slučaju Jacquesa de Vitryja, biskupa Akre i kasnijeg kardinala. Catherine Lawless u svom radu »Imaging Power: Gender, Power and Authority in Florentine Piety« (253–267) proučava »mreže roda i moći unutar franjevačkih krugova u Firenci kroz prizmu dviju slika koje su potekle iz spomenutih krugova« (prev. a.). »Royal Women, the Franciscan Order, and Ecclesiastical Authority in Late Medieval Bohemia and the Polish Duchies« (269–284) rad je Kirty Day, postdoktorandice na Sveučilištu Aalborg u kojem se pred čitatelja stavlja zanimljiva povijest franjevaštva, sv. Klare Asiške i čeških i poljskih plemkinja koje su odabrale redovnički život. Autoričina želja je radom predstaviti izazov »naraciji o jedincatom autoritativnom franjevačkom identitetu za žene« (prev. a.).

Peti dio zbornika naslovljen »Ecclesiastical Communities and Collective Authority and Power« (285–405) donosi nam sedam radova koji se bave širokim tematskim područje crkvenih zajednica i kolektivnim autoritetom i moći, tj. snagom određenih grupa i zajednica u Crkvi. Prvi rad potpisuje profesor srednjovjekovne povijesti na Sveučilištu Istočne Anglije Nicholas Vincent. Naslov »Shall the First Be Last? Order and Disorder amongst Henry II's Bishops« (287–316) otkriva da je autor odlučio čitateljevu pozornost skrenuti na 12. stoljeće i odnose engleskog kralja Henrika II. s episkopatom u Engleskoj. Koristeći se onodobnim poveljama, osobito popisom svjedoka, autor je došao da zaključka da su imena pažljivo nizana i da je poštivana stroga hijerarhija u kojoj su međusobno isprepleteni odnosi Crkve i države pokazivali svoju složenost, složenost kojom je Henrik II. suvereno vladao i mudro rabio za svoj probitak. Maroula Perisanidi sa Sveučilišta u Leedsu u svom radu »Eustathios's *Life of a Married Priest and the Struggle for Authority in Twelfth-Century Byzantium*« (317–327) stavlja pred čitatelja lik zanimljivog bizantskog biskupa Eustata, koji je u zreloj dobi, sa skoro 60 godina života, postao biskupom te je napisao biografiju sv. Filotea iz Opsikiona u kojoj pred svoje suvremenike stavlja oženjenog muškarca koji je i svećenik te je primjer kršćanske svetosti. Autorica skreće pozornost na ar-

gumentaciju kojom se biskup Eustat koristio u pohvalama bračnog života jer se udaljio od uobičajenog razmišljanja u kojem brak služi »izbjegavanju nedopuštenog spolnog ponašanja«, već se usmjerio na to kako oženjen muškarac i svećenik ima posebnu priliku predvoditi svoje stado u svetosti bračnog života i svojim životnim primjerom druge poticati, bodriti i pridonositi svakovrsnom bogaćenju zajednice u kojoj djeluje i živi. »The Bishop, the Convent, and the Community: The Attempt to Enclose the Nuns of S. Giustina, Lucca, 1301–1302« (329–340) rad je profesorice Christine Meek s Trinity Collegea u Dublinu u kojem, započinjući s uvodom o dekretu *Periculoso* pape Bonifacija VIII. iz 1298., opisuje slučaj provođenja odredaba dotičnog dekreta u samostanu sv. Justine u Lucci. Autorica je pokazala koliko je teško provoditi odredbe dekreta te da postoje slučajevi u kojima su oni zaista bili samo mrtvo slovo na papiru jer su i redovnička zajednica i žitelji grada Luce bili protiv restriktivnih odredaba dekreta *Periculoso*. Matthew Phillips potpisuje rad »Archbishop Walter Reynolds, the Clerical *gravamina*, and the Parliamentary Petitions from the Clergy in the Early Fourteenth Century« (341–354) u kojem problematizira molbe klerikâ koje su upućivali Engleskom parlamentu, bilo kao pojedinci bilo kao skupine, a koje otkrivaju mnogo o položaju klerika u onodobnoj engleskoj društvenoj strukturi, napose u pogledu njihova sudjelovanja u djelovanju Parlamenta. Predavačica srednjovjekovnih studija na Sveučilištu u Leedsu Melanie Brunner u svom radu »The Power of the Cardinals: Decision-Making at the Papal Curia in Avignon« (355–369) pokazuje kako je istodobno poprilično jasno i poprilično nejasno bilo djelovanje i utjecaj kardinala u životu Crkve tijekom boravka rimskim biskupa u Avignonu. Poprilično jasno jer je bilo očito da imaju značajan utjecaj na papinsku politiku zahvaljujući prisnom odnosu s papom, a poprilično nejasno jer nigdje nije bilo točno definirano (napismeno) »što bi to točno kardinali trebali raditi«. Redoviti susreti pape i kardinala, nazvani konzistorijima, predstavljali su podlogu za oblikovanje politike, ali su pape zadržali svoju aktivnu i poglavitu ulogu u njezinu konačnom formuliranju i provođenju te su oblikovali tijekom konzistorijalnih sjednica »postavljajući pitanja«. Hellen Jane Nicholson, profesorica srednjovjekovne povijesti na Sveučilištu u Cardiffu, donosi čitateljima predzadnji rad ovog zbornika naslovljen »Negotiation and Conflict: The Templars' and Hospitallers' Relations with Diocesan Bishops in Britain and Ireland« (371–389). Znanstvenu lupu autorica usmjerava na britanske otoke i promatra odnose crkvenih redova koji su papinskom odlukom izuzeti iz vlasti dijecezanskog biskupa ne bi li što bolje mogli izvršavati svoje poslanje. Zaključak rada je da su uvriježene naracije o isključivim sukobima na relaciji dijecezanski biskup – templari/ hospitalci netočne te da je postojala pozitivna i konstruktivna nota njihova odnosa. Posljednji rad u zborniku potpisuje Karl Borchardt, profesor srednjovjekovne povijesti na Sveučilištu u Würzburgu i znanstveni suradnik *Monumenta Germaniae Historica*. Naslov rada je »Hospitaller and Teutonic Order Lordships in Germany« (391–405), a u radu se opisuje složen odnos između država i crkvenih redova, kao i njihove obveze u pogledu plaćanja poreza carevima i kraljevima, što su redovi često vrlo lukavo izbjegavali, ipak poštujući prava »vladara u čijim zemljama su se njihova imanja nalazila«. »Index« (407–409) je sažeto kazalo imena i pojmova koji slijedi popis objavljenih i planiranih izdanja u nizu Europa Sacra (411–412), čime cijeli zbornik završava.

Vatroslav Siketić